ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE PENTRU EDUCAŢIE, ŞTIINŢĂ ŞI CULTURĂ

Raport final al reuniunii experților asupra formării arhitecților și tehnicienilor în domeniul conservării monumentelor și centrelor istorice

PISTOIA (ITALIA) 9–14 SEPTEMBRIE 1968

1. Introducere

Cu prilejul celei de-a 14-a sesiuni a sa, Conferința generală a UNESCO-ului, prin rezoluția nr. 3 342 (paragraful b) a autorizat pe Directorul general *„să studieze problemele relative la formarea arhitecților și tehnicienilor care se ocupă cu conservarea monumentelor și locurilor istorice"*. Această rezoluție reflectă evoluția rapidă a structurilor sociale și economice în decursul ultimilor 20 de ani, care a pricinuit pierderea iremediabilă a numeroase centre și monumente istorice importante, de o mare valoare artistică și istorică, atît în aglomerațiile urbane cît și în regiunile rurale, și necesitatea, decurgînd din acestea, de a dispune de un personal calificat, însărcinat cu conservarea lor.

La invitația Comisiei naționale italiene pentru UNESCO și a Societății provinciale pentru turism din Pistoia, experții s-au întrunit în acest oraș care adăpostește comori ale arhitecturii evului mediu și Renașterii. Tema reuniunii – axată pe problema necesității unui personal calificat – a fost clar demonstrată printr-o expoziție instalată la Palazzo di Giano del Commune, – el însuși în curs de restaurare – unde Societatea provincială pentru turism a prezentat proiecte de conservare și restaurare a centrelor și monumentelor istorice din întreaga Toscană.

Reuniunea s-a deschis oficial luni 9 septembrie sub președinția D-lui Torello Bellandi, președintele societății provinciale pentru turism. Cuvîntările de bun sosit au fost pronunțate de către Exc. S. Dl. Raimondo Cadoni, viceprefect al prefecturii din Pistoaia, și de Dl. Corrado Gelli, primarul orașului.

Reprezentantul Directorului general al UNESCO-ului, după ce a exprimat recunoștința Organizației pentru ospitalitatea de care a beneficiat, a expus pe scurt problema și a subliniat interesul pe care-l manifestă UNESCO-ul pentru programul supus examinării experților.

Profesorul G. de Angelis d'Ossat, decan al Facultății de arhitectură a Universității din Roma, a fost ales – prin aclamații – președintele Comitetului. Prof. R. Soeiro și Prof. P. Gazzola au fost aleși vicepreședinți ai Comitetului. Profesorul Raymond Lemaire a fost ales raportor.

2. Stadiul actual al problemei (Raport general)

Profesorul P. Gazzola, cu ajutorul financiar al UNESCO-ului, a întocmit un număr de chestionare care au fost trimise școlilor de arhitectură din lumea întreagă, pentru a obține date precise cu privire la practica actuală a învățămîntului. Primele școli de arhitectură își căutau inspirația în clasicism. Arhitecții cunoșteau bine principiile de construcție ale monumentelor antice. Între timp, perfecționarea tehnicii noi, apariția unor noi materiale de construcție, dezvoltarea considerabilă a industriei construcțiilor și nevoia de arhitecți specializați pentru construcțiile moderne au modificat radical programul de învățămînt al diverselor școli de arhitectură. Ancheta UNESCO/ICOMOS a arătat marile deosebiri dintre programele de studii ale școlilor din diverse țări, tendința generală, evidentă, fiind însă de a se reduce studiile istorice, astfel încît numărul arhitecților posedînd cunoștințele necesare pentru a putea întreprinde lucrări de restaurare este în scădere. În schimb, proiectele de sistematizare urbană, a căror consecință este distrugerea și înlocuirea vechilor clădiri, au stîrnit un curent de împotrivire, exprimînd îngrijorarea publicului amenințat cu pierderea patrimoniului său cultural. În discuția care a urmat, experții și-au exprimat părerea că ar fi util să se continue acest studiu sub forma unui proiect pe termen lung.

UNIUNEA INTERNAȚIONALĂ A ARHITECȚILOR

U.I.A. a subliniat că una din problemele ridicate de formarea arhitecților este pericolul unei prea mari specializări. S-a arătat că un arhitect avînd doar o formație generală este chemat să execute totodată și lucrări de conservare și să întocmească proiecte pentru construcții noi, îndeosebi atunci cînd trebuie să adapteze și să pună în valoare unele construcții prezentînd un interes istoric, care sînt destinate unei folosințe contemporane. U.I.A. propune ca istoria arhitecturii și vechile metode de construcție să fie cuprinse în programul de studii generale a tuturor școlilor de arhitectură. Toate programele ar trebui să cuprindă studii preliminare asupra materialelor și diagnosticării viciilor de construcție, cît și o experiență practică a pregătirii și controlului operațiilor destinate să redea viață clădirilor vechi și cartierelor istorice. Pentru cei ce doresc să se specializeze, studiul mai complet al materiilor sus-menționate implică mijloace de formație suplimentare, ca acele existente deja în Italia, Anglia, S.U.A., Turcia etc., cît și asistență financiară în timpul și după perioada de formație. Nu este vorba aici, remarcă U.I.A., de forme de învățămînt propriu-zise, ci de o pregătire ce se capătă lucrînd pe lîngă arhitecți cu mai multă vechime și experiență.

COMITETUL „CENTRELOR ISTORICE URBANE" DE LA FIHUAT

Formația arhitecților în vederea conservării centrelor istorice nu trebuie să se limiteze la promovarea unui mic număr de arhitecți restauratori, ci principiul general al acestei pregătiri trebuie să fie înscris în programele și metodele utilizate pentru formarea tuturor arhitecților. Școlile de arhitectură ar trebui nu numai să ofere pregătirea necesară, ci să și inspire elevilor lor respectul față de patrimoniul cultural al omenirii.

Totuși formarea arhitecților specializați în protejorea centrelor istorice ar trebui să se facă, pe plan național sau mondial, prin cursuri postuniversitare. Comitetul „Centrelor istorice urbane" a socotit de asemenea că ar trebui organizate, din timp în timp, cursuri și stagii de studii permițînd arhitecților să se pună la curent cu tehnicile și materialele cele mai recente.

Prin urmare, problemele ridicate de protecția patrimoniului arhitectural trebuie să se reflecte în programele de formare a arhitecților specializați în urbanism, iar dezvoltarea istorică a centrelor urbane și a urbanismului trebuie înscrise în programele tuturor școlilor de arhitectură.

FEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ARHITECȚILOR PEISAGIȘTI

Atenția experților a fost atrasă asupra contribuției deosebite pe care arhitecții peisagiști pot s-o aducă la opera arhitectului restaurator. În numeroase cazuri ei ar putea să-l informeze cu privire la plantele și pomii care decorau de obicei grădinile din preajma unei clădiri, sau care caracterizau peisajul unei epoci anume.

Viitorii arhitecți restauratori ar trebui deci să capete noțiuni asupra principiilor și tehnicii urbanismului și amenajării teritoriului, cît și asupra arhitecturii peisagiste și a disciplinelor înrudite. pentru a putea realiza un echilibru armonios între un centru istoric, un monument sau un cartier istoric și cadrul lor înconjurător.

http://patrimoniu.gov.ro

AUSTRIA

În Austria, înaintea celui de-al doilea război mondial, se considera că un mic nucleu de salariați este suficient pentru a asigura coordonarea lucrărilor de conservare a centrelor și monumentelor istorice. De la război încoace, totuși, expansiunea rapidă a centrelor urbane, creșterea numărului de automobile și problemele ridicate de circulație și staționare au demonstrat că acest personal este insuficient. Guvernul federal a încercat deci să mărească numărul efectivului de personal calificat și în același timp să colaboreze cu autoritățile locale pentru a stabilit un plan coerent de conservare a bunurilor culturale. Principala dificultate, în Austria, se datorește în parte lipsei unei legislații adecvate, deoarece problemele de proprietate privată și de responsabilitate administrativă a autorităților locale complică buna funcționare a unei administrații centralizate într-un sistem federal. Se intenționează de asemenea să se încurajeze creșterea numărului arhitecților restauratori calificați din sectorul particular și să se atragă interesul marelui public pentru problemele de conservare. Teoria și practica salvgardării și restaurării monumentelor sînt predate la Școala politehnică din Viena. În 1970 va intra în vigoare un nou program de studii destinat realizării unei pregătiri la un înalt grad de specializare în restaurarea arhitecturală.

BELGIA

În Belgia, ca și în multe alte țări, trebuie să se facă apel la opinia publică, căci este singurul mijloc de a împiedica pe promotorii, constructorii și pe marele număr de arhitecți moderni de a distruge cartierele istorice.

În țară sînt 16 școli de arhitectură, din care numai trei de nivel universitar. Printre acestea, doar Universitatea din Louvain are cursuri pregătitoare în vederea conservării și restaurării. Studenții care doresc, pot urma cursuri de specializare. Școala Saint-Luc din Liège asigură o pregătire tehnică, în special în domeniul restaurării.

BRAZILIA

Conservarea bunurilor culturale se lovește de două piedici principale dintre care prima este transformarea rapidă provocată de industrializarea și evoluția demografică. În afară de aceasta, conservarea reține mai puțin atenția din cauza priorității acordate dezvoltării economice. În universitățile braziliene nu există cursuri de specializare destinate pregătirii arhitecților restauratori, cu excepția Universității din Sao Paolo. Dar și acolo cursurile sînt predate la intervale neregulate. Ca și în multe alte țări și aici arhitectul restaurator, care este funcționar, ciștigă cu mult mai puțin decit arhitecții care au clientelă porticulară, ceea ce face și mai dificilă formarea și recrutorea lor.

FRANȚA

Serviciul de monumente istorice a pus la punct treptat, încă de la înființarea sa, un program de formare a arhitecților și tehnicienilor din domeniul conservării monumentelor istorice.

Pentru a face față nevoilor naționale, Ministerul Afacerilor Culturale a creat un învățămint divizat în două secții:

a) O secție tehnică, ai cărei profesori sînt arhitecți din Serviciul monumentelor istorice;

b) O a doua secție, ai cărei profesori sînt arheologi eminenți și înalți funcționari ai administrației, și în cadrul căreia se predau arheologia, legislația, istoria artelor aplicate, istoria arhitecturii franceze, organizarea și funcționarea Serviciului monumentelor istorice.

Elevii ambelor secții trebuie să treacă cu succes examenele scrise și orale referitoare la problemele tehnice întîlnite în domeniul conservării centrelor și monumentelor istorice, cît și cele referitoare la cunoașterea principalelor fapte istorice care au avut repercusiuni asupra centrelor istorice și monumentelor Franței.

GHANA

În Ghana exista înaintea dobîndirii independenței un serviciu de monumente, însărcinat cu paza centrelor și monumentelor istorice construite în țară, la diferite epoci, de către europeni. Aceste monumente sînt îndeosebi situate în regiunile de coastă. De la dobîndirea independenței, guvernul a naționalizat toate aceste bunuri și acum se ocupă de conservarea lor. În afară de aceasta, se fac eforturi ca, atita timp cît tehnicile de lucru tradiționale mai sînt cunoscute, să se construiască și să se conserve locuințe de șefi și edificii religioase în stil tradițional, din materiale perisabile.

Formarea specialiștilor este asigurată prin cursuri de arhitectură predate în universități, unde un anumit loc este rezervat și istoriei. Totuși, Ghana, ca și multe alte țări în curs de dezvoltare rapidă, se lovește de problema carierelor către care se orientează majoritatea posesorilor de diplome care se specializează în arhitectura contemporană. Nivelul prea scăzut al salariilor oferite funcționarilor publici, cît și lungile perioade de serviciu în provincie, unde se utilizează tehnici și materiale primitive, ridică de asemenea probleme.

ITALIA

De peste 40 de ani, școlile de arhitectură din Italia predau principiile și teoriile restaurării centrelor istorice și monumentelor. Actualmente aceste cursuri sînt foarte răspîndite și sînt obligatorii pentru obținerea unui doctorat cu titlu echivalent cu cel pentru compoziția arhitecturală, urbanism etc. Din punctul de vedere al carierelor profesionale, arhitecții diplomați pot de asemenea, după un examen preliminar, să ocupe posturi de arhitecți restauratori în Departamentul Artelor Frumoase. În cazul în care candidatura lor este acceptată, ei sînt repartizați la diversele soprintendenze, pentru a căpăta experiența practică necesară (într-adevăr, înainte de a putea lucra singur, un arhitect restaurator are nevoie de o perioadă pregătitoare) prin executarea unui anumit număr de proiecte diverse, sub autoritatea statului sau subvenționate de el. Printr-o revizuire constantă a conținutului cursurilor predate în universități se urmărește ca el să țină seama de evoluția tehnicilor, de apariția materialelor noi etc., la lucrările în curs.

Publicul italian este la curent cu lucrările de restaurare care trezesc, prin urmare, un viu interes și beneficiază de un larg sprijin din partea opiniei publice. Proprietarii particulari ai unor clădiri prezentînd interes istoric sau artistic fac adeseori apel la arhitecți restauratori calificați. Numărul mare de arhitecți ce absolvă în fiecare an în Italia depășește cu mult nevoile construcției moderne și dezvoltării urbane. Trebuie să remarcăm deci că aceste cursuri prin care toți arhitecții capătă cunoștințe cu privire la principiile și tehnica restaurării, contribuie la lărgirea competenței lor și le oferă posibilități nu numai în sectorul public ci, așa cum am văzut, și în sectorul particular.

În sfîrșit, după cum veți vedea mai departe, Școala de arhitectură a Universității din Roma, în colaborare cu Centrul din Roma, a inițiat niște cursuri destinate viitorilor arhitecți restauratori, confirmate printr-un grad universitar.

JAPONIA

În Japonia, majoritatea monumentelor istorice sînt construcții din lemn (din 2 186 monumente clasate, doar 189 nu sînt din lemn). În consecință, o mare parte din lucrările de reconstrucție sau întreținere erau odinioară încredințate unor meșteri dulgheri.

De cîtva timp încoace se apelează totuși la arhitecți pentru a controla conservarea monumentelor, cu toate că nu există cursuri speciale la nivel universitar. Deținătorii de diplome universitare, avînd calificarea necesară, capătă o specializare la locul de muncă, organizată sub auspiciile comisiei pentru protecția bunurilor culturale. După 6 ani de experiență practică și un stagiu de studii special, li se acordă un certificat. Arhitecții posesori ai unor asemenea certificate au dreptul să asigure repararea și restaurarea monumentelor clasate.

http://patrimoniu.gov.ro

SUEDIA

În Suedia formarea arhitecților se face la două nivele. În primul rînd în școlile tehnice, care formează aproape 150 de elevi pe an. În afară de aceștia, aproximativ 25 de arhitecți absolvă Academia regală de arte. Acum cîțiva ani încă, studiul restaurării ținea de istoria arhitecturii; în consecință, un mare număr de arhitecți se inițiau singuri în domeniul conservării, fie în Suedia, fie în străinătate. Lucrările de restaurare sînt uneori efectuate de un personal fără cunoștințe tehnice speciale, dar există însă un număr destul de mare de specialiști care posedă o mare experiență teoretică și practică.

În momentul de față Academia regală conferă un grad universitar de arhitect restaurator. Programul de studii cuprinde: cursuri, seminarii și întocmire de proiecte. Din 25 de elevi, 6 sînt admiși la Institutul suedez din Roma. Sîn speranțe ca unii dintre ei să poată urma cursurile Centrului de la Roma și ale Școlii de arhitectură a Universității din Roma.

TURCIA

Facultatea de arhitectură a Universității tehnice din Istanbul și Academia națională a artelor frumoase predau de 10 ani cursuri de restaurare destinate arhitecților. Necesitatea imperioasă de a forma arhitecți restauratori cu adevărat calificați a condus Facultatea de arhitectură a Universității tehnice din Orientul Mijlociu să organizeze, în 1965, un program de înalte studii universitare în domeniul conservării și restaurării monumentelor istorice. La aceste cursuri sînt admiși studenții deținători ai unei diplome de licență în arhitectură și cunoscători ai limbii engleze, scrise și vorbite. Acest curs, care durează 2 oni, este încheiat și confirmat prin eliberarea unei diplome de arhitect restaurator (la nivel de specialist) și constă din 400 de ore de curs și 8 săptămini de lucrări practice în timpul verii.

Cursurile au ca obiect studiul procedeelor tehnice necesare conservării monumentelor și centrelor istorice existente, restaurarea monumentelor care au avut de suferit în urma intervenției omului sau a calamităților naturale, ori a monumentelor descoperite în cursul săpăturilor arheologice. Programul prevede lucrări practice pe teren și lucrări de laborator: fotografie, fotogrametrie, analiza chimică și trasarea tuturor categoriilor de fundații și de tipuri ornamentale.

Profesori invitați completează cursurile profesorilor permanenți. Acestora li se cere să expună rezultatele lucrării realizate în țările respective. Restauratorii angajați de stat cît și studenții și personalul departamentului participă la seminarii pentru a profita de prezența experților.

REPUBLICA ARABĂ UNITĂ

Republica Arabă Unită are școli de arhitectură. Elevii posesori ai unei diplome, care doresc să se specializeze în lucrările de restaurare, merg să-și continue studiile în străinătate, îndeosebi în Italia. Nevoile R.A.U.-ului în acest domeniu sînt considerabile, deoarece posedă un mare număr de monumente foarte importante, vestigii ale Egiptul antic, ale civilizațiilor mediteraneene clasice și ale arhitecturii musulmane. Și alte țări vecine au probleme similare, încît R.A.U. se gîndește la posibilitatea organizării unei forme de specializare pentru arhitecții restauratori, în Egipt, la care țările învecinate să-și poată trimite studenții.

S.U.A.

Expansiunea rapidă a economiei, dezvoltarea marilor centre urbane, demolările masive necesare construirii autostrăzilor și operațiunile de renovare urbană pun în primejdie o mare parte din exemplarele de arhitectură istorică ce au mai rămas. Ca o reacție la această amenințare, în 1966 a fost promulgată o legislație federală detaliată. Creditele necesare n-au fost încă deschise, se speră însă că instituțiile publice vor beneficia la momentul oportun de un ajutor important, la toate nivelele. Pînă în prezent, totuși, majoritatea lucrărilor de restaurare sînt încă efectuate pe cheltuiala unor persoane și organizații particulare.

În ce privește profesiunea de arhitect, polemicile de avangardă declanșate în Germania prin 1930 au redus simțitor interesul pentru arhitectura și tehnicile trecutului. Complexitatea crescîndă a tehnicilor de construcție pare să monopolizeze energia și interesul arhitectului modern și o întreagă generație de profesori sînt lipsiți de pregătirea necesară care le-ar permite să încurajeze pe studenți în direcția cunoașterii și aprecierii arhitecturii americane vechi și să-i formeze în acest sens.

Școala superioară de arhitectură a Universității din Columbia a fost prima care a organizat în 1964 un curs de restaurare și conservare a monumentelor. Numărul studenților care urmează acest curs crește mereu, iar programul se desfășoară în mod regulat; nu se poate însă sconta pe un număr mare de diplome atîta vreme cît acest curs nu va beneficia de un puternic sprijin financiar. Probabil că se vor înființa și alte școli atunci cînd va exista o bună documentație și o metodologie pusă la punct. Trebuie de asemenea găsită o bună metodă de efectuare a stagiului pentru arhitecți, așa încît practicienii consacrați să-i poată forma pe tinerii lor confrați. Aceasta este principala metodă de pregătire, practicată încă de la începuturile acestei profesiuni.

National Park Service – principală instituție federală ce se ocupă de tehnica restaurării – a făcut unele experiențe din care a rezultat că vechile tehnici de construcție pot fi reînvățate, chiar și cele considerate „pierdute", datorită unui program de practică direct pe obiect, bine pus la punct, și cu condiția să se garanteze meșterilor care au atins nivelul de calificare cerut, continuitatea angajării.

U.R.S.S.

În U.R.S.S. sînt multe școli care pregătesc cadre pentru profesiunea de arhitect. Unele formează arhitecți proiectanți, altele arhitecți constructori, urbaniști etc. Formația arhitecților restauratori este, din nefericire, insuficientă. Aceasta se datorește lipsei de interes pentru conservarea monumentelor manifestată de către studenți, care în general refuză să lucreze la construcțiile vechi.

Totuși situația se îmbunătățește. În noul plan cincinal, adoptat în martie–aprilie 1968, s-a hotărît inițierea unui program de formare a arhitecților restauratori. Programul nu a fost încă concretizat, deoarece, deocamdată, se studiază stabilirea necesarului de arhitecți restauratori. Încă nu s-a hotărît nici forma pe care o va lua acest tip de învățămînt.

CENTRUL INTERNAȚIONAL DE STUDII PENTRU CONSERVAREA ȘI RESTAURAREA BUNURILOR CULTURALE (CENTRUL DIN ROMA)

Experții veniți din diferite părți ale lumii au întocmit o serie de rapoarte asupra programului de pregătire încheiat prin atribuirea de către Școala de arhitectură a Universității din Roma, în colaborare cu Centrul din Roma, a titlului de arhitect restaurator. În multe cazuri, experții care au participat la aceste reuniuni au ținut prelegeri la Centrul din Roma, prin care au încercat să dea arhitecților diplomați o serie de cunoștințe de bază cu privire la principiile și practica conservării monumentelor. Programul cursurilor organizate de cele două instituții se modifică din timp în timp pentru a se pune la curent cu noile cerințe, pe măsură ce ele se ivesc.

REZUMAT

Președintele Comitetului de experți a rezumat dezbaterile ce au urmat diferitelor expuneri:

I) Toți membrii comitetului au fost de acord că trebuie combătută tendința de a se abandona predarea cursului de istoria arhitecturii. Un arhitect trebuie să fie informat atît în privința evoluției sociale și istorice cît și a istoriei arhitecturii. Evoluția concepției de ansamblu și a decorației, cît și schimbările intervenite în tehnicile și materialele de construcție pot să difere de la o așezare la alta și de la un monu-

http://patrimoniu.gov.ro

ment la altul, din aceeași țară. Experții au fost de părere că, cunoștințele de acest fel, completate cu o experiență practică, cîștigată prin executarea unor lucrări de conservare, sînt tot atît de importante pentru formația arhitecților moderni cît și pentru cea a arhitecților restauratori.

II) Cursul de urbanism ar trebui să cuprindă atît dezvoltarea istorică a urbanismului cît și integrarea construcțiilor vechi și moderne în planurile de sistematizare.

III) Școlile de arhitectură ar trebui să predea și un curs cu privire la protejarea cartierelor istorice urbane cît și la restaurarea și conservarea monumentelor. Viitorii arhitecți peisagiști ar trebui să studieze nu numai planurile grădinilor, peisajul rural și urban, ci și raportul care trebuie să existe între construcțiile ridicate de om pe de o parte și peisajul urban și rural pe de alta. Aceste cursuri ar trebui să se refere la interacțiunea dintre factorii sociologici și evoluția istorică a construcțiilor ridicate de om, și rapartul lor cu mediul natural.

IV) Arhitectul ar trebui de asemenea să aibă o formație de bază în domeniul disciplinelor clasice, căci trebuie să cunoască tradițiile culturale și relațiile dintre diversele grupuri sociale, pentru a putea concepe și construi edificii moderne în zone învecinate unor locuri și monumente avînd o valoare istorică.

3. Definitivarea programelor de specializare

a) *Arhitecți restauratori*

În cursul dezbaterilor referitoare la formarea arhitecților restauratori au apărut anumite divergențe de păreri. Experții au căzut cu toții de acord cu privire la atribuirea unui grad universitar la terminarea specializării, însă nu au fost toți de părere ca specializarea să înceapă la un stadiu precoce al formării.

Majoritatea experților au considerat că arhitecții restauratori ar trebuie să aibă aceeași pregătire de bază cu arhitecții constructori, încît să cunoască utilizarea materialelor și tehnicilor actuale. Comitetul a fost de părere că toți arhitecții ar trebui să aibă o pregătire mai aprofundată în domeniul arhitecturii istorice, nu numai din punct de vedere al evoluției stilurilor și formelor, ci și din punct de vedere al evoluției materialelor de construcție, a uneltelor și tehnicilor în decursul anilor. S-a atras atenția că arhitecții care lucrează în zone istorice ar trebui să aibă cîteva noțiuni de bază asupra evaluției centrelor urbane și că școlile de arhitectură ar trebui să organizeze cursuri cu privire la acest subiect. Mai mulți membri ai Comitetului au adăugat că, cunoștințele în acest domeniu ar putea constitui un îndemn pentru arhitecții moderni pentru găsirea unor soluții noi.

Toți membrii Comitetului au fost de acord că viitorul arhitect restaurator ar trebui să lucreze sub îndrumarea unei persoane experimentate și mai ales, să lucreze pe un șantier. Mai mulți membri ai Comitetului au atras atenția asupra riscului unor erori iremediabile pe care le-ar putea face un personal cu o pregătire pur teoretică, dar cu o practică insuficientă. În numeroase țări se apreciază la doi ani timpul minim necesar pentru această practică, însă majoritatea specialiștilor au socotit că ar fi preferabil să fie prelungită pînă la 5 ani. În Japonia ea se ridică la 6 ani.

Toți membrii Comitetului au socotit că ar fi de dorit să se dea arhitecților restauratori o pregătire generală cît mai largă. Fără aceasta ar fi imposibil să poată evalua în mod corect interacțiunea forțelor istorice, culturale și sociale, care influențează viața unui centru sau monument istoric.

Experții au discutat de asemenea despre exactitatea științifică, despre primejdia unei reconstituiri exagerate și despre probleme de estetică. Ei au considerat că experiența oferă, în general, cel mai bun mijloc pentru rezolvarea acestor probleme, subliniind din nou necesitatea, pentru tinerii arhitecți restauratori, de a face un stagiu pe lîngă personalități cu experiență, înainte de a lucra pe cont propriu.

b) *Specialiștii în urbanistică*

Membrii Comitetului au subliniat de repetate ori că specialiștii în urbanistică trebuie să cunoască și să aprecieze necesitatea de a conserva și adapta cartierele istorice la nevoile vieții actuale. S-a remarcat că în cursul unei reuniuni interguvernamentale de experți însărcinați cu examinarea proiectului de recomandare cu privire la conservarea bunurilor culturale amenințate de lucrări publice sau private, — reuniune ce a avut loc la Paris în martie 1968 — s-a dovedit că ceo mai gravă amenințare o constituie proiectele de expansiune și renovare urbană, care desigur cruță anumite monumente clasate, însă suprimă uneori construcții de un interes mai redus, astfel încît echilibrul istoric și peisajul vechilor cartiere sînt distruse.

c) *Specialiștii de laborator*

Numeroase țări, și îndeosebi acelea în care construcțiile erau din piatră și cărămidă, au mereu nevoie de laboratoare pentru a face cercetări și analize. În numeroase cazuri cercetările necesare sînt de tip curent. În țările industriale dezvoltate se poate obține concursul laboratoarelor depinzînd de serviciile de lucrări sau al laboratoarelor de încercare a materialelor. Cînd este cazul se poate face apel și la laboratoarele universităților. Aceste sisteme prezintă adeseori inconvenientul că personalul nu se interesează întotdeauna în mod special de construcțiile vechi, sau de analiza detaliată a materialelor de construcție care poate să fi fost folosite numai la un monument anume.

În țările cu o evoluție economică rapidă, unde s-ar putea să nu existe asemenea instalații ar fi foarte necesar să se organizeze laboratoare comune cu muzeele sau cu alte instituții unde s-ar putea efectu anumite analize de bază.

Comitetul a ținut seamă de faptul că materialele și condițiile de construcție variază considerabil. Programul acestor mici laboratoare trebuie deci să fie adaptat acestei stări de fapt.

În cazurile în care ar fi imposibil să se dispună de o institut națională de acest fel, pentru motive financiare sau din lipsă de personal, s-a propus crearea unor laboratoare regionale care ar fi finanțate prin contribuția statelor vecine. S-a mai studiat și posibilitatea unui ajutor în cadrul unor acorduri bilaterale sau multilaterale

Experții au notat că Centrul din Roma prevede instalarea un laboratoare pentru formarea tehnicienilor în domeniul conservării bun rilor culturale. Realizarea acestui program depinde de obținerea unui nou local. Comitetul a fost informat că guvernul italian a cumpăra complexul de la San Michele și că Centrul din Roma va dispune atunci de spațiu suficient pentru a instala un laborator de experiențe. Comitetul și-a exprimat dorința ca guvernul să accelereze transformarea ansamblului San Michele în vederea atribuirii sale Institutul Central de Restaurare și Centrului din Roma.

d) *Formarea tehnicienilor (meșteri) pentru conservarea monumentelor și ansamblurilor istorice*

Numeroase țări, în special cele în curs de dezvoltare dispun de meșteri calificați. Guvernele sau instituțiile lor specializate în conservarea monumentelor ar trebui să asigure meșterilor calificați angajarea permanentă și transmiterea tehnicii lor altor meșteri.

În toate cazurile s-a observat că meșteșugurile artizanale trebuie să fie deprinse sub conducerea muncitorilor calificați mai vechi (potrivit unui program de ucenicie corespunzător).

În țările cu o industrie dezvoltată, unde meșterii lipsesc, ar trebui să se facă tot posibilul pentru a se angaja meșteri vechi sau să se încerce utilizarea uneltelor și materialelor vechi pentru a putea redescoperi în felul acesta tehnicile pierdute; ar trebui de asemenea să fie convinși bătrînii meșteri, atunci cînd mai există, să transmită celor tineri meșteșugul lor.

Toți experții au căzut de acord că unul dintre factorii cei mai importanți, care contribuie la păstrarea acestor tehnici, este asigurarea unei angajări permanente a meșterilor, însoțită de un salariu convenabil.

Ar trebui să se facă tot posibilul pentru a se stimula mîndria unui lucru manual bine făcut, în țările industrializate. Acest lucru se poate realiza prin organizarea unor demonstrații, expoziții etc.

Membrii Comitetului au remarcat, de asemenea că, în afară de formarea tehnică prin ucenicie, există în multe țări școli tehnice de meserii (sculptură în piatră, tîmplărie, fierărie etc.) și că este posibil să se recruteze foști elevi care arată interes pentru tehnica veche.

Comitetul a mai notat că nu este întotdeauna posibil ca un arhitect să supravegheze fără întrerupere reconstruirea unui ansamblu

http://patrimoniu.gov.ro

sau monument. Bunii conducători de lucrări formează o categorie de tehnicieni intermediară, necesară, care sînt în mod obișnuit recrutați printre meșteri, astfel încît sînt în măsură să controleze bunul mers al lucrărilor.

S-au citat mai multe exemple. De exemplu, la Florența există o școală de formare pentru meșterii de șantier, organizată în colaborare cu Școala de arhitectură din cadrul Universității și Oficiul Pietrelor Dure.

Experții au fost de părere că, dacă este necesar să se creeze școli destinate pregătirii de meseriași de valoare pentru a putea fi meșteri de șantier sau adjuncți ai arhitectului, acestea ar trebui să fie create pe scară națională sau regională pentru a asigura o bună cunoaștere a condițiilor locale.

S-a remarcat de asemenea că Centrul din Roma ar putea eventual să inițieze, la Roma, un curs internațional de pregătire, destinat lărgirii experienței unui mic număr de meșteri de șantier specializați.

Concluzii

În cursul acestor dezbateri Comitetul a formulat un deziderat și mai multe recomandări:

Deziderat

Experții UNESCO-ului, invitați la Pistoia (Italia) de la 9–14 septembrie 1968, pentru a studia problema formării arhitecților restauratori de monumente, luînd cunoștință de dezvoltarea activității Centrului internațional de studii pentru conservarea și restaurarea bunurilor culturale din Roma, în vederea formării diferiților specialiști în domeniul conservării și restaurării monumentelor și bunurilor culturale în primejdie, au aflat cu satisfacție că guvernul italian a decis în mod generos să pună la dispoziția Centrului o parte importantă din Azilul San Michele din Roma și își exprimă înalta lor apreciere pentru această hotărîre.

Își exprimă de asemenea dorința ca lucrările de amenajare ale acestui ansamblu monumental să fie începute și executate cît mai repede posibil pentru a permite Centrului și instituției asociate să-și realizeze programul de activități internaționale.

Președintele a numit o comisie ad-hoc, însărcinată să redacteze proiectele de recomandări rezumînd rezultatul discuțiilor și să sugereze acțiunea ce va trebui întreprinsă în viitor de către instituțiile naționale și internaționale. Aceste recomandări au fost apoi examinate și redactate în forma lor actuală într-o ședință plenară.

Recomandări

Comitetul de experți,

considerînd pericolele care provoacă și accelerează deteriorarea sau distrugerea monumentelor și centrelor istorice din lumea întreagă, cît și proiectele actuale de sistematizare care, în modul cel mai arbitrar, alterează sau distrug trama stradală a centrelor istorice a unor orașe de o valoare culturală și artistică excepțională;

considerînd că numai specialiștii cu o înaltă calificare pot fi capabili să execute lucrările necesare în vederea conservării, restaurării și punerii în valoare a patrimoniului monumental și că numărul lor este vădit insuficient;

considerînd că orice reformă valabilă a metodelor de pregătire a specialiștilor presupune o cunoaștere prealabilă exactă a situației prezente a acestei ramuri de învățămînt și deci este indispensabilă extinderea și perfectarea anchetei întreprinse din inițiativa UNESCO-ului,

recomandă ca următoarele principii să fie aplicate în formarea arhitecților și tehnicienilor însărcinați cu restaurarea, protejarea și punerea în valoare a monumentelor și centrelor istorice:

1. Formarea arhitecților și urbaniștilor în general

Considerînd faptul că monumentele și ansamblurile istorice sînt în mare parte și în majoritatea țărilor din lume intim integrate în ambianța arhitecturală vie a populației;

considerînd că protejarea și dezvoltarea acestui cadru natural — inclusiv peisajul — cade în primul rînd în sarcina arhitecților și urbaniștilor,

recomandă ca, cursurile de arhitectură și urbanism să fie completate de studii umanistice și istorice, pentru a permite tuturor arhitecților și urbaniștilor studierea aprofundată și prin prisma unei sfere largi de cunoaștere a importanței conservării patrimoniului monumental și peisagistic, cît și față de aspectele lor particulare;

recomandă ca toate programele școlilor de arhitectură să cuprindă: cursuri aprofundate asupra conservării centrelor istorice și monumentelor, cursuri de istoria artei, istoria arhitecturii și a tehnicilor, istoria urbanismului și evoluția peisajelor și grădinilor.

2. Formarea arhitecților specializați

Considerînd conservarea, restaurarea și punerea în valoare a monumentelor, grădinilor istorice și a ansamblurilor ca o disciplină deosebită,

recomandă:

1) conservarea, restaurarea și punerea în valoare a monumentelor și ansamblurilor istorice să fie încredințate exclusiv specialiștilor formați în acest scop, pentru a asigura o execuție a lucrărilor care să păstreze monumentelor întreaga lor valoare;

2) să se dezvolte colaborarea între arhitecți și specialiștii altor discipline universitare interesate în păstrarea patrimoniului monumental, ca: urbaniști, istorici de artă, arhealogi, ingineri chimiști, fizicieni, orientînd sau completînd pregătirea lor în funcție de nevoile proprii ale conservării;

3) să se dezvolte sau să se inițieze cursuri de specializare de tip postuniversitar, pe plan național sau regional și pe plan internațional.

3. Formarea meșterilor și a personalului ajutător

Considerînd formarea arhitecților specializați de o eficacitate redusă dacă nu ar fi secondată de existența unui colectiv de meșteri capabili să interpreteze corect directivele lor;

considerînd că orientarea actuală a tehnicilor arhitecturale atrage după sine dispariția progresivă a celor mai multe din meșteșugurile tradiționale ale construcției,

recomandă: să se asigure pregătirea unor șefi de șantiere și meșteri aparținînd diferitelor discipline ale arhitecturii tradiționale. Această pregătire va fi în același timp și teoretică și practică.

4. Mijloace de finanțare și schimburi de profesori arhitecți și tehnicieni

Dorește ca statele membre — în scopul de a asigura realizarea propunerilor făcute în paragrafele precedente — să pună la dispoziția instituțiilor și persoanelor interesate mijloace financiare suficiente, pentru a crea burse de studii și de călătorie, cît și pentru a asigura schimbul de profesori, arhitecți și tehnicieni.

5. Atragerea interesului opiniei publice

Considerînd că păstrarea patrimoniului monumental al unei națiuni depinde în principal, sub toate formele sale, de interesul pe care-l manifestă populația,

recomandă ca statele membre să pună în mișcare mijloacele de propagandă indispensabile pentru a sensibiliza opinia publică față de conservarea și punerea în valoare a patrimoniului său monumental.

http://patrimoniu.gov.ro